

5 Skladebný pravopis

5.1 Pravopis i/y ve shodě přísudku s podmětem

Psaní *-i, -í/-y, -ý* v přísudku slouží jako prostředek mluvnické shody.

* Je-li podmět podstatného jména rodu mužského životného v množném čísle, píšeme v koncovkách přičestí a jmenných tvarů přídavných jmen *-i*, př. *Muži přišli. Chlapci byli roz dovádění. Nejlepší absolventi byli vyznamenáni*. Uvedená zásada platí i v případech, kdy má životné koncovky podstatné jméno neživotné, př. *Pestří draci se třepetali ve větru. Na zahradě stáli dva sněhuláci. Roztrhaní strašáci byli přivázáni ke kůlu*.

* Je-li podstatné jméno rodu mužského neživotného nebo rodu ženského v množném čísle, píšeme ve shodě *-y*, př. *Počítače se staly součástí našeho života. Prodavačky třídily zboží. Slezské písně byly přeloženy do několika jazyků*.

* Je-li podstatné jméno rodu středního v množném čísle, píšeme ve shodě *-a*, př. *Auta musela objíždět překážky na vozovce. Malá děvčata se vesele smála. Telata stála jako uhranuta*.

* Některých jmen rodu mužského se užívá ve dvojích tvarech. U tvarů životných píšeme ve shodě *-i*, u tvarů neživotných píšeme *-y*, př. *Dva mladí nosiči nesli těžký kufr. × Železné nosiče rezivěly v mokré trávě. Uzenáci voněli na stole. × Uzenáče voněly na stole*.

U některých jmen souvisí životnost a neživotnost s rozlišením významovým, př. *Vařiči se při práci zapotili. × Pokazily se nám elektrické vařiče*. Někdy se rozdílu užívá i ke stylistickému rozlišení, př. *Udály se podivné příběhy. × Podivní to příběhové se událi*.

* Jména *lidičky, rodiče, koně* mají koncovky neživotné, ale shodu jako podstatná jména rodu mužského životného, př. *Kam to ti lidičky utíkali? Rodiče se vrátili z koncertu. Závodní koně úspěšně zdolávali všechny překážky. ALE: Dřevěné houpací koně upoutávaly pozornost dětí*.

* Podstatné jméno *dítě* má v množném čísle tvar ženského rodu (*děti*), a tedy i shodu ženském rodě: *Děti radostně výskaly*.

* Jméno *den* má shodu v množném čísle pouze jako podstatné jméno rodu mužského neživotného *-y*, a to bez ohledu na zakončení, př. *Dny se udály. i Dni se udály*. Je-li v 1. pádě množného čísla koncovka *-ové*, píšeme ve shodě *-i*, př. *Krásní dnové nastali*.

* Jestliže není mluvnický rod podmětu jednoznačný, uplatňuje se shoda podle smyslu – řetel k přirozenému rodu, př. *Požádali o pomoc. (muži) Požádaly o pomoc. (ženy)*.

Ve větách s podmětem všeobecným je shoda vždy podle rodu mužského životného, tj. *-i*, př. *Udělali to ve školním časopise. Uváděli to v televizních novinách*. Podobně je tomu i v případech: *Udělal jsem zaměstnancům! Žádáme, abyste včas zajistili...*

* Ve větách s podmětem nevyjádřeným se přísudek shoduje s podstatným jménem, které nabývá platnosti podmětu. Jde např. o oslovení vyjádřené 5. pádem podstatného jména, př. *Tohle děti, neměly dělat! Hoši, kam jste utekli?* Můžeme však také napsat: *Co jste nám, děvčata, připravila/připravily k obědu?*

* Vyjadřujeme-li přirozený rod podmětu ve větě předcházející, je mluvnický vztah přísudku podmětu volnější. Lze proto uplatnit i shodu podle přirozeného rodu, př. *Na soustředění se sešla samá děvčata; brzy se navzájem poznala/poznaly a prožila/prožily krásný týden*.

* Výrazy označující množství (*skupina, řada, pár* aj.) ve spojení se 2. pádem mají přísudek jednotném čísle, ale v dalších větách může být přísudek i v čísle množném, př. *Skupina lidí se sešla; vyprávěli o svých plánech a hovořili dlouho do noci*. Podobně je tomu u podílných výrazů *bylo, bylo*, př. *Stálo tam po lavičce; byly nově zakoupeny*.

* Jestliže jsou v podmětu číslovky (*tisíc, milión*) v množném čísle ve spojení s 2. pádem jmen rodu mužského životného v množném čísle, píšeme v přísudku -y, př. *Tisíce, milióny lidí protestovaly proti násilí.* Podobně je tomu při vyjádření množství, př. *Řady návštěvníků čekaly. Skupiny studentů si vyprávěly. Davy lidí se hrnuly.*

Jestliže u těchto vět stojí vedlejší věta se stejným podmětem, může být ve shodě -y i -i, př. *Na nádvoří se shromáždily davy lidí, aby vyslechly/i slavnostní koncert.*

* Skládá-li se podmět z několika souřadně spojených jmen různého rodu nebo životnosti, řídíme se těmito pravidly:

• Podmět obsahuje podstatné jméno rodu mužského životného mezi jinými jmény:

Jsou-li všechna jména v podmětu v jednotném čísle, píšeme v přísudku -i, př. *Otec a matka přišli.*, a to i tehdy, když stojí přísudek před podmětem. Obvykle je však v těchto případech přísudek v jednotném čísle a řídí se rodem prvního členu několikanásobného podmětu, př. *Pomohla nám sousedka i soused.* (Ale i *Pomohli nám sousedka i soused.*)

• Když je některé jméno (popř. všechna jména) v množném čísle, píšeme ve shodě -i tehdy, když přísudek následuje za podmětem, př. *Lidé a stroje zvítězili v závodě s časem. Všechny žákyně a jeden žák získali pochvalu.*

• Předchází-li přísudek před podmětem, je obvyklá shoda s nejbližším jménem několikanásobného podmětu, př. *Voleb se zúčastnili občané i občanky.* × *Voleb se zúčastnily občanky i občané.* Je však možná shoda obojí, př. *Cvičení se zúčastnily/i dívky i hoši.*

• Když podmět neobsahuje jméno rodu mužského životného, píšeme v přísudku -y, př. *Ovce a jehňata se pásly.* Předchází-li přísudek před podmětem, řídí se shoda podle jména nejbližšího, př. *Na louce se pásla jehňata a ovce.* × *Na louce se pásly ovce a jehňata.* Je možné však v obou případech psát -y.

* Několikanásobný podmět vyjádřený nesouřadně, zejména s předložkou *s* (*dívky s hochy*), se při shodě řídí obdobnými zásadami jako při vyjádření souřadněm:

• Jsou-li jména v podmětu v jednotném čísle a následuje-li přísudek za podmětem, je možná shoda obojí, př. *Jana s Honzou přišli/přišla pozdě.* Stejná zásada platí i v tom případě, je-li jedno ze jmen v množném čísle, př. *Jana s oběma hochy přicházeli/přicházela k domu.*

• Jsou-li jména v podmětu v množném čísle, je možná i shoda podle jména v předložkovém pádě, př. *Některé studentky s učiteli se vrátili/vrátily do chaty, jiné dívky s přáteli ještě lyžovali/lyžovaly na svahu. Všechny učitelky včetně učitelů měli/měly mnoho práce s přípravou vystoupení svých žáků. Děvčata s chlapci běhali bosí/ běhala bosa.*

• Nechápeme-li však 7. pád jako součást podmětu, ale jako výraz rozvíjející přísudek, nemá vliv na shodu, př. *Děvčata závodila s hochy.*

CVIČENÍ

Doplňte koncovky v příčestí a zdůvodněte pravopis:

Na poli plápolal- ohně. Mnohé vzácné rostliny a mnozí vzácní živočichové byl- zachráněni v rezervacích. Nad záhony létal- motýli a bzučel- včely, kousek dál se ozýval- i čmeláci a po trávě běhal- sluněčka sedmítečná. Dívky tvrdil-, že u řeky spatřil- pestré ledňáčky, kteří číhal- na kořist. Dni se nekonečně vlekl-. Právě hlásil- v rozhlase přesný čas. Vystoupení zhlédl- stovky návštěvníků. Okénka zářil- do noci. Hosté viděl- stroje, které pracoval- s naprostou přesností. Silně na mne zapůsobil- Jiráskov- Psohlavci. Otepi slámy se rozvázal- a rozsypal-. Alpští velikáni se těšil- pozornosti návštěvníků hor. Když se Jana, Jirka a Zdeněk vrátil- z procházky, přemýšlel-, jak by nejlépe využil- posledního dne volna. Máma s Lucinkou se tlačil- v obchodním domě, kde si lidé prohlížel- vystavené věci. Všechny rozhlasové stanice

vysílal- přímý přenos utkání. Do parku přišl- dvě starší ženy, sedl- si na lavičku a cosi pletl-. Žáci se svou učitelkou vyšl- ze školy a zamířil- k hřišti.

Porady se zúčastnil- vedoucí pracovníci výzkumu. Poškozené stroje spravoval- mechanici i v noci. U obou aut byl- v nepořádku sytič-. V nádražním rozhlase hlásil-, že rychlíky budou dnes vypravován- z hlavního nádraží. Dědeček a jeho vnučka šl- na procházku. Závodnice i jejich trenéři byl- s výsledky spokojen-. Do diskuse se přihlásil- dvě studentky a tři studenti. Ukazatel- směru byl- zastříkán- blátem. Pavlík a jeho sestra se protlačil- do první řady. Stovky návštěvníků zhlédl- představení Prodané nevěsty. Také Rakousko a Německo vyslal- na závody své zástupce. Líbil- se mi Dvořákov- Slovanské tance. Když jsme šl- s bratrem na procházku, uviděl- jsme dvě veverka, které skotačil- v koruně stromu.

Při sklizni obilí pomáhal- muži, ženy i děti. Dobře se uplatnil- dívky i chlapci. Tatínek a maminka se dlouho rozmýšlel-, než mi společný výlet povolil-. U rybníka nás obtěžoval- mouchy a komáři. Jana s matkou odcházel- do práce a ostatní sourozenci ještě spal-. V zahradě zpíval- pěnkavy i kosi. Blatouchy, pomněnky i pryskyřníky rozkvetl-. Děti i dospělí se těšil- na zájezd. Oddíly vojáků pochodoval- a do pochodu si zpíval-. Proudí lidí spěchal- ulicemi. Sněhuláci po oblevě roztál-. Hadrov- panác- stál- na poli. Studenti přišl- na zkoušku zcela klidn-. Děti se vrátil- z výletu šťastn-. Rodiče se zdál- být s námi spokojen-. Z divadla jsme přišl- rozčarován- a zklamán-.

Průvodčí přikázal- cestujícím, aby zavřel- okna. Soli se rozpustil- v roztoku. Dny byl- naplněn- pilnou prací. K. Čapek líčí ve svém románu, jak se robot- vzbouřil- proti lidem. Kuchyňské robot- byl- sestrojen- velmi pečlivě. Po obloze plul- beránky. Muži, ženy i malé děti pomáhal- při práci. Letec a jeho stroj vzlétl- do výše. Obě zásilky i jejich obaly byl- poškozen-. Obě výpravy i jejich průvodci se musel- vrátit. Miliony lidí na celém světě si vždy přál- mír a za jeho udržení se rozhodl- bojovat. Masy sportovních fanoušků se sešl- na letišti, aby uvítal- vítězné mužstvo při návratu z mistrovství světa. Čítatel- a jmenovatel- zlomku by mohl- být dělen- třemi. Zelení hájové, bejval- jste srdce mého potěšení.

Utvořte věty s několikanásobnými podmínkami:

Chlapci a děvčata; šelmy, dravci a plazi; koně, zebry a žirafy; Radek, Honzík a Jitka; rodiče a děti; husy a housata; inženýři, mistři a údržbáři; trámy, cihly a dlaždice; jeden student a několik studentek; Jitka a její sourozenci; úzké uličky, pavlače a dvorky; zahraniční sólisté a soubory.

Utvořte věty se slovesy v minulém čase s těmito podmínkami:

Děti, rodiče, koně, lidičky, ledborce, sčítanci, papíroví draci, směšní panáci, skupiny studentů, stovky návštěvníků, tisíce diváků, slanečci, sledě.

Upravte pořádek slov tak, aby se v koncovce přičestí mohlo psát -i nebo -y:

Datlové, žluvy, krahujci, sovy i různé druhy sýkor našli v našich lesích stálý domov. Mravenci, komáři a mouchy nás obtěžovali i ve stanech. Dospělí i děti se rychle schovali před deštěm. Tomáš a obě dívky se protlačili do první řady. Hudba dozněla, tanečníci i tanečnice si sedli na svá místa. Chlapci i děvčata s nadšením připravovali své představení. Srnky, zajáci nebo bažanti se občas mihli v lesním porostu.

5.2 Interpunkční znaménka

Kromě grafémů, pro něž se běžně užívá označení *litera*, existují v hláskových abecedách i jiné grafické prostředky, z nichž nejdůležitější jsou **grafémy interpunkční** (rozdělovací značky čili znaménka). Nahrazují v psaných a tištěných projevech především ty zvukové prostředky, které se realizují v celých řetězcích fonémů. Jejich užívání se nazývá **interpunkce**. Radíme k nim tečku, čárku, středník, otazník, vykřičník, dvojtečku, uvozovky, pomlčku, tři tečky, závorky, odsuvník a rozlučník.

Tečka

Klademe ji na konci výpovědního celku (věty jednoduché nebo souvětí), jestliže nechceme vyjádřit jiný postoj mluvčího. Tečka zakončuje především výpovědi s formou věty oznamovací, ale někdy také tázací, rozkazovací nebo přací, př. *Příspěvky zasílejte na uvedenou adresu. Sestrojte trojúhelník. Hodně zdraví, štěstí a spokojenosti do dalších let. Ptal se ho, jestli přijde.*

Když jsou nápisy a nadpisy odděleny jiným grafickým prostředkem, např. řádkem, tečku za nimi nepíšeme. Tečku nepíšeme ani v adrese, na navštívenkách, za daty v dopise, za jmény autorů citací, na titulních stranách knih, v legendách k obrázkům, v nápisech na štítech institucí, podniků, firem, na pouličních tabulkách, na plakátech, vývěskách aj., jestliže stojí na samostatném řádku.

Tečka označuje neúplnost (zkrácenost) výrazů, za nimiž stojí, př. *dr., doc., prof.* aj.

Tvoří-li text v závorce samostatnou výpověď, např. uvedení příkladu, tečku píšeme před ukončením závorky, př. *Několik poznámek ke spisovné výslovnosti. (Příspěvek k diskusi.)* Je-li text součástí výpovědi, píšeme tečku až za závorkou, př. *K této problematice jsme zaujali stanovisko již v předcházející kapitole (viz s. 25). – Rozeznáváme generátory na proud stejnosměrný (dynamy) a na proud střídavý (alternátory).*

Za poznámkami vloženými do textu přímé řeči se tečka nepíše, např. poznámky v projevech, př. *(potlesk), (dlouhotrvající potlesk)*. Tečka se nepíše ani za scénickými poznámkami a vložkami v divadelních hrách, jestliže jsou odlišeny od ostatního textu, př. *Už jdu (rozsvítí lustr kontaktem u dveří).*

Je-li výpověď, za ní bychom psali tečku, neukončena, naznačujeme neukončenost pomlčkou, ale tečku za ní zpravidla nepíšeme, př. *Když ty jsi takový – aj.*

Po tečce píšeme pomlčku, chceme-li naznačit důrazné ukončení věty, jestliže nechceme dělat odstavce, anebo chceme-li zesílit rozčleňovací úlohu odstavce.

Čárka

Čárkou neoddělujeme:

* Spojky *a, i, nebo, či, ani* ve významu slučovacím, př. *první nebo druhé vydání knihy, nepříjde dnes ani zítra; ALE: Nepříjde ani dnes, ani zítra.*

* Spojky vyjadřující totožnost – *neboli, čili, aneb*, př. *skladba neboli syntax, chlorid sodný čili sůl kuchyňská, Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka.*

* Členy ustálených (často frazeologických) spojení, př. *křížem krážem, dva tři lidé, před pěti šesti lety, bil ho hlava nehlava, chtěj nechtěj aj.*

* Nesouřadná, i když stejnorodá příslovečná určení, př. *letos v létě; vpravo dole; v lese na pasece aj.*

* Údaje místa a času v datech, př. *Olomouc (dne) 24. ledna 1996; Přerov 24. 1. 2002 apod.*

Čárkou oddělujeme:

* Několikanásobné větné členy, a to v těchto případech:

- jsou-li k sobě přiřazeny bez spojek, př. *Na stole se hromadily knihy, časopisy, noviny.*;
- jsou-li spojeny spojkami *a, i, nebo, či, ani* s jiným významem než slučovací, př. *Některé drobné předměty nerozlišujeme pouhým okem, ani mikroskopem. Často diskutujeme, zda měnit, či neměnit strukturu práce. Přinesl cukr, a ne sůl.*;
- jsou-li spojeny různými spojovacími výrazy, př. *Je to věc těžká, ba nemožná. Kniha je zajímavá, ač poněkud náročná.*;
- jsou-li spojeny dvojitými spojovacími výrazy, př. *V každé větě můžeme rozeznat jednak stránku významovou, jednak formální. Vyniká jak svědomitostí, tak houževnatostí.*

* Volné nebo dodatečně připojené větné členy a samostatné části vět:

- **Volný přívlastek.** Stojí obvykle za jménem a lze ho z věty vypustit, aniž se změní její obsah, př. *Hostinné, popisované v nově vydané publikaci, je známé především papírenským průmyslem.*

Těsný přívlastek nelze z věty vypustit, neboť by se změnil její obsah. Čárkou ho neoddělujeme, př. *Všechna podstatná jména středního rodu zakončená na -í skloňujeme podle vzoru stavení.* Čárkou neoddělujeme ani přívlastek vyjádřený infinitivem, př. *V jeho práci se projevovala touha sloužit a prospívat všem. x Měl takový nemilý zvyk, stále jen hovořit o svých starostech.*

- **Přístavek.** Rozvíjí podstatné jméno, dodatečně vyjadřuje téměř samostatnou myšlenku a stojí za podstatným jménem, př. *Oba dopisy přišly včera, tj. 8. ledna 1996, leteckou poštou.* Přístavek, který není oddělen zřetelnými přestávkami, čárkou neoddělujeme, př. *básník Neruda, řeka Morava aj.* Jako těsné se chápe i spojení titulu a jména, př. *vedoucí katedry docent MUDr. Jan Nový, ALE: Bedřich Smetana, zakladatel naší národní hudby, se narodil v Litomyšli.*

Čárkou oddělujeme různé vysvětlivky, které bývají uvedeny výrazy: *a to, totiž, tj., zejména*, př. *V této oblasti převládají stromy jehličnaté, zejména (a to) smrk, jedle a borovice.* Stejně tak čárkou oddělujeme výčet toho, co předcházející člen označuje, př. *Mezi prvními gratulanty byli její tři přátelé, Jenda, Pavel a Jirka.*

- **Volný doplněk** vyjádřený podstatným jménem ve 4. pádě nebo v 1. pádě, př. *Na větvi sedí kos, hlavu na stranu. Získal si, chlapec tehdy ještě ne šestiletý, obdiv a vážnost. Procházival se po parku, knihu vždy v ruce.*

- **Rozvité konstrukce přechodníkové,** př. *Pak ji pozdraví, usmívaje se již z dálky.* Nerozvité nebo nepříliš rozvité těsné vazby se čárkou zpravidla neoddělují, př. *Odešel nerozloučiv se.* Hranice však není ostrá a v kladení čárek v těchto případech je určitá volnost.

- **Konstrukce vyjádřené přičestím nebo jmenným tvarem přídavného jména** vyjadřující doplněk, př. *Požehnáním otce a matky provázena, odjela z domova.*

Oddělit čárkou však nelze takový doplněk, jehož vypuštěním by se stala věta neúplnou, př. *Vypadala potěšena blahopřáním a dalšími pozornostmi.*

- **Rozvité konstrukce infinitivní** s významem podmínkovým nebo možnostním, př. *Nebyt pomoci lékaře, byla by zemřela. (Kdyby nebylo pomoci lékaře, byla by zemřela.) Mít tak peníze, prožil bych dovolenou podle svých představ. (Kdybych měl peníze, prožil bych dovolenou podle svých představ.)*

Čárkou se neoddělují infinitivní konstrukce závislé na slovesech *být (nebýt), mít (nemít)*, jestliže tvoří s infinitivem těsnou významovou a zvukovou jednotu, př. *Je co dělat. Není co ztratit. Nemá oč se přít.*

- **Dodatečně připojené větné členy,** př. *Pečovala o nemocnou tetu, léta. Jede asi na statek, pro drůbež. Seděl na zahradě a četl, snad nějakou detektivku.*

• **Samostatné větné členy**, př. *Bouřlivé ovace, to byla jednoznačná odpověď našim umělcům.*
 V tomto případě lze psát i pomlčku, př. *Vzpomínali jsme na něho – na našeho kamaráda.*

• **5. pád – oslovení**, př. *Chci se Vám, milá kolegyně, omluvit. Dovolte mi, vážení přítomní, abych Vás seznámil s programem konference.*

• **Citoslovce a výrazy obdobné povahy**, když je cítíme jako samostatné, př. *Ach, to krásně voní.*
No, co ti mám říci!? Čárkami se neoddělují citoslovce, která jsou větným členem, př. Vtom báb ze stolu. Běda ti! A teď hajdy spát.

* **Jednotlivé věty v souvětí.** Před spojkami *a, i, nebo, či, ani* píšeme čárku jen tehdy, mají-li jiný význam než slučovací, př. *Buď přijdu k vám, nebo počkám před divadlem. Míjely hodiny, a vlak se z místa nehýbal. Bylo už jaro, a ještě mrzlo. Některé drobné předměty nerozlišíme pouhým okem, ani je nerozlišíme mikroskopem. Ujasněte si, zda výklad je podán deduktivně, nebo induktivně, či zda se obě metody střídají.* Připomínáme, že čárka se před *nebo* neklade v těch případech, jde-li o výčet možností, např. *Vrátím se ve středu večer nebo tam zůstanu až do čtvrtka.*

V beletrii se klade někdy čárka i před *a, i, nebo, ani* ve významu slučovacím, chce-li autor naznačit, že věta po spojce nemá být spojována s větou bezprostředně předcházející, př. *Čas vanul, a z malé holčičky byla panenka v sukničkách, a narodila se druhá, již jméno bylo po mamince, Štěpánka.* (K. Nový)

• **Vložené vedlejší věty oddělujeme čárkami**, př. *Lidé, kteří provozují sporty, jsou otužilejší. Pavouk ihned vyjede k místu, kde hmyz v síti uvázl, a buď se ho zmocní hned, anebo jindy, má-li právě dostatek potravy, opřede kořist, kterou rychle obtáčí zadníma nohama, hustým pavučinným pláštěm.*

Když nestojí ve větě závislé na prvním místě spojka, ale větný člen, klade se čárka již před tento větný člen, př. *Četl jsem, na horách že napadl sníh.*

Závisí-li vedlejší věta na příslovečném výrazu s oslabenou větnou platností, neoddělujeme ji zpravidla čárkou, př. *Raději abys ještě nějaký čas počkal. Možná že zapomněl.*

Je-li jeden člen několikanásobného výrazu vyjádřen větou závislou a druhý nevětně, oddělují se navzájem čárkami, i když jsou spojeny slučovací spojkou, př. *Učil mě, jak (je třeba) zacházet s novým počítačem, a základům programování. × Učil mě základům programování, a jak (je třeba) zacházet s novým počítačem.* Upozorňujeme, že ne vždy platí poučka, již se užívá na školách nižšího stupně, že před spojkou *a* se nepíše čárka. Jako příklad můžeme uvést algoritmy z učebního textu V. Podhorné (1980):

H_1 ----- H_2

, a aby V,

Přiběhl uřícený domů, a aby neonemocněl, rychle se převlékl.

H_1 ----- H_2

, a že V,

Navštívil babičku, a že se na ni příliš těšil, bylo vidět na první pohled.

H_1 ----- H_2

, a když V,

Hodil kameny do řeky, a když se na vodě objevila kola, zaradoval se.

H_1 ----- H_2

, V,

Přišlo jaro, které jsme všichni dlouho očekávali, a s ním nastala i velká radost dětských duší.

• **Vsuvky** jsou jednoslovné a víceslovné výrazy nebo věty vložené do věty, s níž syntakticky nesouvisejí, a oddělují se čárkou, př. *V této věci, jak se mi zdá, nemáte jasno.* Ustálené vsuvky,

nejčastěji jednoslovné výrazy, zpravidla čárkou neoddělujeme, př. *Zašlete mi prosím objednaný materiál.*

Kladení čárky ve složitějších typech konstrukcí

* Když stojí na konci věty příslovce, př. *teprve, jen, právě, hned, zvláště*, tvoří přízvukový celek s následujícím spojovacím výrazem a čárku píšeme již před těmito příslovci, př. *Poznámky si budu dělat, teprve až budu číst knihu podruhé. Otec zatelefonoval, právě když jsme se chystali odejít. Pustil se do toho, hned jak se vrátil z dovolené.* Někdy je však možné i jiné členění, př. *Pustil se do toho hned, jak se vrátil z dovolené.*

* Setkají-li se mezi větami dva spojovací výrazy, z nichž každý patří k jiné větě, píše se čárka obvykle jen před prvním z nich, př. *Seděl dlouhou chvíli bez hnutí, a teprve když se za ním již zcela setmělo, vstal a přistoupil k oknu. Odpovězte prosím obratem, nebo kdyby to nebylo možné, nejpozději do konce měsíce. Platí stará zásada, že když neznáš obsah cizího slova, nemáš ho používat.*

* Je-li přechodníková nebo infinitivní vazba vložena do věty hned po spojovacím výrazu, píše se čárka před tímto výrazem, př. *Slyšel jsem, že nebýt toho chlapce, jistě byste byli zabloudili.*

* Když je vedlejší věta připojena k jiné vedlejší větě v poměru slučovacím, nepíšeme čárku, př. *Doufáme, že vyhovíte naší žádosti a že pošlete zboží včas.*

Kladení čárky před některými spojkami

Před spojkou *jako* a *než* klademe čárku tehdy, pokud tato spojka uvozuje celou větu, př. *Zvládli jsme to stejně rychle, jako se to podařilo jemu. Touto činností se zabýval do té doby, než se stal profesionálem.* Uvozuje-li pouze větný člen při srovnávání, čárka se nepíše: *Dosáhl stejného počtu bodů jako já. Má vyšší počet bodů než já.*

Před spojkou *nebo* není kladení čárky vždy jednoznačné. Píšeme před ní čárku, je-li použita ve významu vylučovacím. Pomocí spojky *nebo* vyjadřujeme volbu mezi dvěma eventualitami, podstatné však je, že ty jsou libovolně zaměnitelné (je lhostejné, která z nich bude platit, které dáme přednost), př. *Koupím švihadla nebo míče. Podejte nám zprávu písemně nebo telefonicky.* Jinak je tomu však ve spojeních: *Pospěšte si, nebo vám vlak ujede. Jste opravdu spokojení, nebo se potýkáte s problémy?* Zde už nejde o libovolně zaměnitelné eventuality, ale o zřejmý protiklad, a proto píšeme před *nebo* čárku.

Středník

Jeho funkce je blízká teče a svou platností se řadí k teče a čárce. Nejčastěji se jím vyjadřuje, že následující věta se obsahově těsně přimyká k větě předcházející. Používá se:

* Mezi větami souřadně spojenými, a to zvláště v souvětích složitých, př. *Příroda si zaslouží, abychom si jí vážili pro její krásu; chceme-li být lidmi, musíme poznat, že i krása je jedním z největších lidských majetků.*

* Mezi souřadně spojenými výrazy, zejména při výčtu, př. *Naše republika hraničí s pěti státy: na západě s Německem; na severu s Polskem; na východě se Slovenskem, na jihu s Rakouskem.* V těchto případech však můžeme psát i čárku.

Otazník

Označují se jím přímé otázky, př. *Kam pojeděš na dovolenou?* Nepíše se za souvětím, v němž má tázací smysl jen věta vedlejší, př. *Studenti se ptají, kdy mohou přijít na konzultaci.* V případě nezřetelnosti stavby můžeme za otazník uvést další znaménka, př. *Náš kamarád, pamatuješ se ještě na něho?, leží zase v nemocnici.* Uvnitř věty můžeme psát otazník v závorkách za jednotlivě

vým slovem nebo větným výrazem, chceme-li naznačit pochybnost o uvedeném tvrzení, př.
Mluvívá se o nadčasových, věčných (??) mravních hodnotách.

Vykřičník

Naznačuje zvolání, důrazný rozkaz nebo přání. Píšeme ho:

* Na konci vět nebo souvětí zvolacích, př. *Pomoc! Jaká to krása!*, případně též na konci vět tázacích se zvolací platností, př. *Jirko, kde jsi!*

* Na konci větných celků rozkazovacích při zvláštním důrazu nebo přání, př. *Mlčíš! To neuděláš! Pojď honem, Petro!* Neklademe ho však mechanicky, př. *Materiály zašlete obratem. Pes hop a byl pryč.*

* Na konci vět oznamovacích, a to tehdy, mají-li tyto věty výrazný zvolací ráz (*Ta kniha je velmi zajímavá!*). Někdy bývá zvolací ráz naznačen i citovými částicemi (*Vždyť jsem po celý život čekal na tuto příležitost!*).

Vykřičník můžeme klást i tehdy, jestliže chceme dát výpovědi zvláštní důraz (*Mlč. × Mlč!*), naznačit údiv (*To není pravda!*) apod.

Při nezřetelné větné stavbě můžeme za vykřičníkem klást čárku, př. *Řekl: „Na shledanou!“*, *i když věděl, že se nevrátí.*

Vykřičník v závorkách vyjadřuje nesouhlas nebo údiv, popř. ujišťuje čtenáře, že je to tak, jak uvádíme, i když se to zdá nepravděpodobné, př. *Bílé denní světlo je nejsložitější (!) ze všech druhů světel.*

Dvojtečka

Uvozuje přímou řeč. Když je uvozovací věta vložena do přímé řeči, odděluje se čárkou (a ne dvojtečkou!), př. *„Přijdu dnes ráno,“ řekl Jirka.*

Dvojtečku píšeme:

* Za větami, které uvozují citát, př. *Autor ve své knize uvádí: „...“*

* Za výrazy, které uvozují výčet. Za jednotlivými členy výčtu píšeme čárku nebo středník, př.

Slovesa dělíme na:

a) *Nedokonavá, např. jde, jít.*

b) *Dokonavá, např. přijde, přijít. Nemohou vyjádřit přítomnost; tvaru přítomného času se využívá k vyjádření děje budoucího. V této vlastnosti máme pomůcku pro určování vidu.*

c) *Obouvidová, např. věnuje, věnovat.*

Je však také možno nevětné celky oddělovat středníkem a psát je s počátečním písmenem malým; velké písmeno se pak píše jen na začátku větného celku:

Slovesa dělíme na:

a) *nedokonavá, např. jde, jít;*

b) *dokonavá, např. přijde, přijít. Nemohou vyjádřit přítomnost; tvaru přítomného času se využívá k vyjádření děje budoucího. V této vlastnosti máme pomůcku pro určování vidu;*

c) *obouvidová, např. věnuje, věnovat.*

* Při oddělování zdůvodnění, vysvětlení aj., př. *Není už o čem uvažovat: vše je jasné a logické.*

Když dvojtečka neuvozuje přímou řeč, píšeme po ní malé písmeno, př. *Ptal se mě: kdy se vrátíš?* Stejná zásada platí také při psaní úředních dopisů, př. *Věc: žádost o ubytování.* V současné době se však tento způsob psaní nedoporučuje.

Uvozovky

Doslovné citace, přímá řeč, výrazy, u nichž naznačujeme, že jich užíváme v jiném smyslu, nebo věty, které chceme v textu odlišit, se označují uvozovkami. Do uvozovek můžeme dát

výklady významů slov (*Sloveso abstenovat* znamená „zdržet se hlasování“), výrazy nespisovné nebo ne plně spisovné (*Nová „samoška“ problémy sídliště nevyřeší.*), ale i ty, jichž záměrně uijeme jako ironismu (*Známe jeho „nezištnost“!*).

Když za uvozovkami píšeme jiné interpunkční znaménko než čárku (vykřičník, otazník), pokračujeme v uvozovací větě malým písmenem, př. „*Tak se to dělá!*“ vykřikla radostně.

Do uvozovek nejčastěji klademe záznam přímé řeči. Uvádíme několik příkladů, které mohou pomoci při správném kladení interpunkčních znamének:

„*Jendo,*“ říká tatínek, „*jdi nakoupit.*“

Tatínek říká: „*Jendo, jdi nakoupit.*“

„*Jendo, jdi nakoupit,*“ říká tatínek.

Tatínek už zase říká to svoje věčné „*jdi nakoupit*“.

Pomlčka

Naznačuje přestávku v řeči nebo od sebe odděluje části projevu.

Označuje neukončenou větu, př. *Když ty jsi takový* – aj. Lze uvést i otazník nebo vykřičník, př.

A dej si pozor, nebo –!

Píše se mezi přímou řečí dvou osob, př. „*Hned zastav!*“ – „*Až budu chtít.*“ – „*Já tedy seskočím v jízdě.*“ – „*To neuděláš.*“ – „*Udělám.*“

Důrazněji odděluje přestávky ve větě než čárka, př. *Mladost – radost.*

Používá se v platnosti citové před nečekaným obratem nebo pointou, př. *Chytil ryby a ulovil – rýmu.*, nebo při označení vzrušené, přerývané řeči, př. *Já – já – já za to nemůžu!*

Psaní pomlčky možno doplnit i psaním čárky, př. *Když jsem se vrátil – byla téměř už půlnoc – na vzdáleném obzoru se začalo blýskat.*

Tři tečky

Naznačují přerývanou, obsahově neuzavřenou řeč, zámlku nebo neúplný výčet, př. *Peníze a jídlo... o čem může chudý člověk mluvit?* Na konci výpovědi mohou naznačovat i citové vyznívání výpovědi, př. *Já jsem také nejednou na vás vzpomněla, že snad byste..., ale to jsem jen tak vzdychla.* Jestliže věta končí třemi tečkami, nepíšeme za nimi tečku čtvrtou!

V citátu se jimi naznačuje, že vypouštíme některou jeho část, protože není pro daný účel důležitá.

Tři tečky nemají členící funkci, a proto za nimi uijeme ještě náležitého členícího znaménka tam, kde je to pro pochopení větné stavby nutné (kromě tečky).

Závorky

Označují vložené výrazy nebo slova, kterými vysvětlujeme hlavní myšlenku. Mohou mít různou podobu, např. *(, //, [], <>*. Do závorek klademe:

* Vložené výrazy, jimiž vysvětlujeme, objasňujeme nebo doplňujeme obsah výpovědi. V těchto případech však můžeme použít i čárek nebo pomlček.

* Jméno autora při citaci, př. *Nebát se a nekrást!* (*T. G. Masaryk*)

* Komentář k textu, př. (*Potlesk*), (*Dloutrvající potlesk*) aj.

V jazykových příručkách se v závorkách uvádí fakultativní části slov, př. *letět(i)*.

Ve slovnících je v hranatých závorkách uvedena výslovnost, př. *causerie* [kózíř].

Odsuvník (apostrof)

Označuje vypuštění, odsunutí některé hlásky, zejména na konci slova, př. *pad' × padl, uměj' × umějí.* Nepíše se v případech: *Žes to viděl! – Cos přinesl? – Ty sis to přál.*

Rozlučník (trema)

Jde o dvojtečku nad písmenem. Užívá se u nás velmi zřídka. Označuje, že dvě sousední samohlásky tvoří dvojhlásku, ale že se musí číst odděleně, př. *Citroën*.

Za zvláštní případ rozdělovacích znamének je možno považovat také vyznačování hranic slov a jiných útvarů pomocí *mezer*.

CVIČENÍ

Doplňte čárky a pravopis zdůvodněte:

Autorem rozhlasové hry je známý a u nás hojně překládaný rakouský spisovatel. – Ve výuce uplatníme své znalosti z matematiky jakož i technickou zručnost. – Pstruzi se neдрží v řekách ani v rybnících ale v prudkých horských potocích popřípadě v bystrinách. – Pracovali rychle a přece svědomitě. – Šli nahoru dolů cestou necestou. – Věnujeme velkou pozornost slohu neboli stylistice. – Do Jeseníků jezdíme v zimě v létě a touláme se sem a tam. – Zajíc seděl v lese na pasece. – Budeš s prací hotov dnes nebo zítra? – Lék užívejte v tabletách nebo v kapkách. – K svátku si přála nové lyže a to běžky. – Trenér zvýšil svému svěřenci počet přípravných hodin ba i dávku posilovacích cviků. – Myslel na ni ve dne v noci. – Za chvíli se vlak pomalu pomaloučku rozjel. – Jana píše rychle a přitom úhledně. – Honza je pravda bystrý chlapec. – Pojedu buď autobusem nebo tramvají. – Máme nábytek starý a přesto moderní. – To se nelíbí nikomu ani docela malým dětem ne. – Soused chtěl velkého psa div ne bernardýna. – Vyperte napřed bílé prádlo pak barevné. – Záleží jí hlavně na kvalitě cvičení a ne na počtu cvičenců. – Program není bohatý zato dobře sestavený. – Bude doma týden včetně neděle. – Přejete si čaj či kávu? – Budeme na služební cestě do pondělka včetně. – Na přednášky přijde tak tak ne-li pozdě. – Sejdeme se ve středu večer eventuálně ve čtvrtek ráno. – Ráda studuje jazyky zvláště angličtinu. – Myslet si může kdo chce co chce. – Nevzal si ani šálu ani čepici. – Byli tam pouze dva tři lidé. – V kině hrají film Jak utopit doktora Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách. – Nepřijdu k vám dnes ani zítra. – V tělocvičně hráli košíkovou čili basketbal. – Hvězdářství neboli astronomie je nejstarší vědou. – Květy pěstujeme v pokoji nebo za oknem. – Hru zahájí podáním neboli servisem. – Jedním z nejzácnějších a tím také nejdražších kovů je platina. – Kukuřičná zrna bývají žlutá nebo oranžová. – Jeho důkazy byly pádné a tudíž přesvědčivé. – Obyvatelé se v tomto kraji žijí buď rybářstvím nebo zemědělstvím. – Měl v ruce tašku dosti lehkou ale velice objemnou. – Ani ty ani já za to nemůžeme. – Ať v městě nebo na venkově všude je mládež stejná. – K stáří přišly starosti ale i nemoci. – Šumava je lesnatější a proto deštivější než Krkonoše. – Za krásného podzimu jsme prožili většinu času na polích na lukách ale nejraději u řeky lemované hustou hradbou topolů vrb olší javorů osik a ptačího zobu.

Rozlište přívlastky postupně rozvíjející a několikanásobné; doplňte čárky:

Nastal krásný májový večer. – Na modrou zelenou ocelovou perleťovou zlatou a černou tvář Středozevního moře nezapomeneš. – Kůň napadal na levou přední nohu. – Jasná modrá obloha byla bez jediného mráčku. – Do nádraží vjel plně naložený nákladní vlak. – V zimě nosí s oblibou tlusté jelenicové rukavice. – Náš dědeček byl skromný nenáročný člověk. – Mladí šachisté změřili své síly s jinými soupeři a navázali nové zajímavé známosti. – Automobil je rychlý pohodlný dopravní prostředek. – Nikdo si nevšímal té mladé osamělé dívenky. – Poslední a to těžce vybojované vítězství uspokojilo všechny hráče. – Mezi mladými odvážnými dívkami je nejedna zájemkyně o leteckou akrobacii. – Veselé jásavé až rozpustilé hlasy znějí pod okny. – Po dlouhém usilovném studiu se přihlásil ke zkouškám. – Zamyšleně se díval z okna na tiché zasněžené hřebeny Jeseníků. – Hradem nás provázal starý zkušený kastelán. –

Hustá měkká mlha pomalu klesala. – Za nárožím se vynořila šedivá nemocniční budova. – Ve stáncích prodávali nevkusné upomínkové předměty. – Paní Nováková je zdvořilá přátelská usměvavá žena. – Jednoho krásného dubnového odpoledne jsem se vracel z procházky. – Ostrý horský vítr rozdělil nad městem tmavé dešťové mraky. – Vpravo i vlevo byl hniјící mokřý rašelinný les. – Kolem rostly oranžovníky s tmavým sytě zeleným listím.

Děti sedící po celé představení téměř bez hnutí začaly bouřlivě tleskat. – Je třeba poradit se s lékařem sledujícím toto onemocnění. – Dlouhý stůl obklopený deseti židlemi byl pokryt krásným ubrusem. – Družstvo reprezentující nás v turnaji překvapilo dobrým výkonem. – Tato kniha vydaná ještě před válkou patří k autorovým nejlepším pracím. – Cestující unaveni a promrzlí dlouhým čekáním přecházeli po tmavém špinavém nástupišti. – Rozsáhlé oblasti nížin mají vysoce úrodnou půdu schopnou uživit milióny lidí. – Při pracích spojených s opravou starých hradeb objevili dělníci tři dosud neznámé klenuté místnosti. – Za rozcestím stál dům obydlený jen v létě. – Ženy zabalené do huňatých šálů pospíchaly ranní mlhou do práce. – Chvilé strávené s milým přítelem nepovažujeme za ztracené. – Autoři písicі televizní seriály bývají populární. – Kloktadlo užívané při zánětech sliznice a hrtanu je z mladé dubové kůry. – Sochy pocházející z chrámu v lednickém zámku představují symboly vědy a umění. – Na počátku června sedí páry roháčů na rákosových hnízdech vystlaných tlející trávou a řasami. – V práci věnované K. Čapkovi jsme našli mnoho nových poznatků. – Stále zní výrazný hudební motiv plný napětí a vzruchu. – Polovina materiálu použitého v této práci byla přepsána z magnetofonové nahrávky. – Všichni kolegové přihlášení na sobotní zájezd odevzdají zálohu sekretářce podniku. – Loďky stavěné pro rybáře jezdí pomalu. – Dva nebo tři holubi hladovější než ostatní přilétli na dvůr. – Otvírají se před námi křivé uličky osvětlené neurčitými a klamnými přísivty lamp. – Ověččená lokomotiva vypouštějící oblaka páry vјížděla do nádraží. – Zahrada obehnaná železným drátěným plotem byla široká nejméně sto metrů.

Vyhledejte přístavky a doplňte čárky:

K večeru přicházivala navštívit babičku a děti Kristla dcera z hospody u mlýna. – Děti jezdily na hory hlavně o vánočních prázdninách tedy v prosinci. – Oba dopisy přišly včera tj. 18. ledna 2002 leteckou poštou. – Celou naši rodinu léčí MUDr. Frant. Veselý CSc. výborný odborník. – Jediný blesk skolil lípu staletou strážkyni chalup krčicích se kolem ní. – Za stanicí ležely bokem k hlavní trati Karlovice městečko tiché jako sen. – U nás v Jeseníkách bývá hodně sněhu. – Pak přišla doba nejhezčí doba prázdnin. – Hospodský vysoký a silný člověk s hustým zrzavým knírem nás usadil k malému stolku u okna. – Všichni jíme rádi ovoce zvláště meruňky a broskve. – Kroměříž město známé svými historickými památkami je navštěvováno stovkami turistů. – Rulík nebezpečná a prudce jedovatá rostlina připomíná svými bobulemi třešně nebo borůvky. – Hlavní postavou hry je Radúz královský princ z Magury. – Bedřich Smetana náš největší hudební skladatel se narodil v Litomyšli. – Oba kamarádi Pavel i Honza přišli pozdě. – Měsíc je nejbližším sousedem Země její vlastní přirozenou družicí. – V těchto skalách sídlí hodně dravců především sokolů. – Vedle všech kladů má vítr jednu nepěknou vlastnost totiž nestálost. – Chtěla bych vám vyprávět o svých rodičích hlavně o tatínkovi. – Hlavní části věty podmět a přísudek jsou obsahovým jádrem věty. – Karel Čtvrtý král český založil v Praze univerzitu roku 1348.

Vyhledejte vsuvky a doplňte interpunkci:

Přijíždějí sem mnozí cizinci někteří už poněkolikáté a jsou vždy nadšeni krásou přírody. – Před několika lety zdá se mi to jako včera jsme slavili jeho šedesáté narozeniny. – Janiny šaty byly

mimochodem řečeno velmi drahé. – Jedna paní asi příbuzná naší tety se ptala po bratrovi. – Budu vám muset říci nehněvejte se prosím na mne několik nepříjemných věcí. – V interpunkci se jak známo dosti často chybuje. – Jiří Wolker nám zanechal ač zemřel mlád odkaz velké literární hodnoty. – S dílem Josefa Fraise jsem se poprvé setkala vzpomínám si přesně před dvěma lety. – Jsem v Matce měst jak se toto město nazývá v Praze. – Je již takřka zdrav. – Někdy je práce s ním na mou duši úplné utrpení. – V tom muži se kupodivu nezklamala. – Vždyť on se splete věřte mi nebo ne téměř vždy. – Její matka zemřela myslím před třemi lety. – Ale chlapci květiny sem květiny tam spěchali pořád dál. – Je to celkem vzato zbytečné. – Věřil jí takřkajíc jako Písmu svatému.

Doplňte interpunkci ve větách jednoduchých a zdůvodněte:

Napište nám prosím všechny vaše zkušenosti. – Rádi vám se všemi zavazadly pomůžeme s kufrů i s balíky. – Socha už stála sličná křehká a přece silná před tváří veřejnosti. – Travní porosty nejrůznějších typů v parcích na hřištích u vody na horách v lesích atd. spoluvytvářejí naše životní prostředí. – Již se ozývá křik loupežníků a křik vojska. – Když jsem vyšel se psem z hospody je uprostřed vesnice svítil měsíc. – Bratr se vrátil z nebezpečné výpravy našťestí zdrav. – Když ona je Jana s prominutím takový blázen. – Vy to dnes tuším už nezvládnete. – Moc jsme na něho vzpomínali na našeho dobrého kamaráda.

Ano přijdu k vám večer. – Získáme tím dejme tomu nepatrnou výhodu. – Nebud' tak domýšlivý příteli! – Uslyšel její slabounké ach. – Ó to je překvapení! – Sviř měsíčku sviř! – Ovšem vzpomínám si na to velmi dobře. – Vrabec frnk ze střechy na strom. – Nikoli nevěděli jsme o tom. – Mé milé léto cos nám přineslo? – Kdy se Honzo vrátíš? – Podej mi prosím ten časopis. – Brrr tu je ale zima! – Pšenici se zde nedaří na horách. – Cvrnk klíček zazvonil o podlahu. – Knihy ty měl ze všeho nejraději. – Měli jsme ho rádi toho Voříška. – Pověz mi chlapče všechno. – Novinář jak je známo věčně pospíchá. – Kocour hop na plot. – To už je takové povolání ta doktořina. – Bylo mu tam dobře v koutku za kamny. – Ne já bych na to nepřišel. – Dnes už by konečně mělo snad to nežákřiknu přestat pršet. – Před pěti lety to byl Jiřík ještě školák. – Zítra bude myslím pěkně. – Ba vždyť jsem leknutím na to zapomněl. – Domov ten jsem už dávno neviděl. – Hoho bratře mně je tak lehké!

Obklíčení ze všech stran začali se vojáci probíjet k lesu. – Procházet se po rušných ulicích byla příjemná změna po celodenní práci v tichu kanceláře. – Potkat ji jinde byl bych ji nepoznal. – Věk ničeho si po ulicích nevšímaje zamyšlen vstoupil na nádvoří. – Zaujat svým pozorováním pečlivě zapisoval všechny údaje. – Jirásková upravujíc si šněrování bot zdržela se pozadu. – Stála bez hnutí nechávajíc slzy volně stékat po tvářích. – Hledal houby prožívaje v duchu všechna zklamání a blaženství vášnivého houbaře. – Studenty zajímaly staročeské literární památky zvláště staré kroniky. – Chlapec mrače se nepromluvil ani slovo. – Jitka vzpomenuvši si znovu na odpolední návštěvu dala se rychle do uklízení. – Slyšet tě dědeček neměl by z tebe radost. – Malé stádo popásajíc se klinkalo mile svými zvonečky. – Spodní část kůže zvaná škára je silnější než pokožka. – Libuše jedna z nejznámějších oper B. Smetany se hraje při slavnostních příležitostech.

Učebnice německého jazyka vyšla v druhém opraveném vydání. – V městech položených u ústí řek vznikaly přístavy. – Přijměte vážený příteli naše srdečné pozdravy. – Udělala jsem velkou závažnou chybu. – Jitka vyniká jak pílí tak nadáním. – Všichni jsme byli nevědouce o předcházejících událostech velmi překvapeni. – Neústupní lidé se drží zuby nehty svých názorů. – Tomu

se musím zvláště podívat té neobyčejné shodě okolností. – Očekávající vaši brzkou odpověď zůstáváme se srdečnými pozdravy. – Strnulý hrůzou a neschopen mluvit hleděl Jirka před sebe. – Nemohli jsme vám bohužel vyhovět. – Vstal pozdě rozladěn ještě příhodou z předešlého dne znaven pobledlý se stíny pod očima. – O zřícenině hradu se vypravuje stará prastará pověst. – Takový dobrý spáček a této noci nemohl usnout. – Jana je lepší než já. – Hlavně abys to napsal včas. – Jsem na tom lépe než před rokem. – Raději abys ještě nějaký čas počkal. – On neměl nikdy dost ten chamtivec. – Byla to perná práce přesvědčit ho. – Okouzleně hleděl na Hradčany kralující pražskému panoramatu. – První Smetanovou operou napsanou na libreto E. Krásnohorské je Hubička. – Procházival se po parku knihu vždy v ruce.

Starý muž zavzdychav pustil se znovu do práce. – Největší města kraje Hradec Králové a Pardubice jsou významnými průmyslovými středisky. – Hned prvního dne po příjezdu do města se dal Honza dodav si odvahy ohlásit u krále. – Už ve starověku prosluli někteří dějepisci zvláště Herodot. – Poskakující došla k lavičce. – Žena usnula majíc ruce složeny před sebou na stole. – V těchto skalách sídlí hodně dravců především sokolů. – Egypt a Mezopotámie teplé a dobře zavodňované krajiny při mořském pobřeží byly kolébkou lidské civilizace. – Zakladatel lunaparků Antonín Kludský měl deset synů. – Tatínek hvízdaje si řezal dříví. – Nemít autobus zpoždění určitě by nám vlak neujel. – Těšili jsme se na to všichni staří i mladí. – Chlapec sklonil hlavu červenaje se hanbou. – Jsa rozhořčen kritickým článkem navštívil redakci novin. – J. Cousteau král podmořské džungle její první přemožitel pracoval s nejnovějšími podmořskými plavidly.

Takové kolo to je div pro sebe. – A o čem se ti zdálo tati? – Haló je tu někdo? – To je zlý živel ta voda. – Ano dive divoucí babička vytáhla z toho ohavného batohu překrásné jablíčko. – Uděláme to jinak přátelé. – On zdvihl vám ten náklad lidé zlatí sám a sám. – Jarní vzduch prosycený sluncem a napájený neviditelnými vlhkami vlhka se lehce vznášel nad loukami. Pavla často říká tedy a že ano. – A najednou bum rána jako z děla. – Devatero řemesel desátá bída. – Je to velmi krátká doba že? – Zkratka titulu doktora práv je JUDr. doktora přírodních věd RNDr. – Na venkově je stále oblíbený čaj ze směsi bylin a to maliníku ostružníku jahodníku květu trnky a lipového květu. – Do rána napadlo sněhu až po kotníky. – Vypadal zrovna jako malé děčko. – Po celé noci poslouchal nekonečné zvonění dobytka hnaného na horské pastviny. – Jediný hlásek jediný záchvěv v hlase by si na ní nepřál změnit. – Nedovedl už myslet na budoucnost tak bezstarostně jako dříve. – Dorazili jsme k rozsáhlému nadmíru velikému jezeru. – Zítra bychom si mohli zajet na Karlštejn nebo na Křivoklát. – Chcete k večeři sýr nebo salám? – Nezajímá ho hudba ani jiné druhy umění. – Vrátil se až v květnu a to v první polovině měsíce. – Odrazili množství útoků mezi nimi i tankový nájezd. – Elektrické spotřebiče žehličky nebo vařiče nesmějí zůstat zapojeny bez dozoru. – Nač to říká takovou věc? – Zněla milovaná melodie líbezná ale příliš tklivá iluminovaná slzami.

Doplňte čárky v souvětí a jejich pravopis zdůvodněte:

Březové dříví hoří i syrové a tak se ušetří podpal. – Stezka se ztrácí v lese a z luk se plíží závoje mlh. – Bylo to pěkné a přece jsme ještě nebyli spokojeni. – Šli jsme hodinu a ještě jsme neviděli konec lesa. – Zdaleka uviděli stádo ovcí a dokonce rozeznali tři berany s velkými rohy. – Děti mluvily na pana Proška česky a on jim odpovídal německy. – Slunce stálo nad obzorem a na krajinu se snášel soumrak. – Pavla se velmi podobala matce a přece byly nekonečně rozdílné. – Tam kde se údolí nejprve dělí kde z levé strany přiskakuje postranní potůček kde se nad strmým břehem zelená malý palouček spatřil jsem muže. – Uklidněte se nebo ukončím zápas. – Pokud

ležel sníh bylo u školy vždy plno hemžení protože se tam na svahu dobře sáňkovalo. – Sedlár byl známý šprýmař a kde se objevil všude ho radostně vítali. – Ještě dobře že jsme šli tak rychle a že nás bouřka zastihla až v chatě. – Mluví jako by másla ukrajoval. – Dívali se na sebe jako by věděli kolik uhodilo. – Zůstaneš u nás na noc nebo pojeděš domů? – Míjely hodiny a vlak stále nejel. – Ten jev není popsán v učebnici ani odborná literatura se o něm nezmiňuje. – Již léta svými obrazy okouzluje návštěvníky výstav i kritika jeho tvorbu hodnotí s nadšením.

Zpíval jsem si celý život nevím proč bych si měl přestat zpívat právě na konci kdy se žije nejlépe. – Ptala se táty co má dělat když chce plavat a táta jí ukázal jak musí pohybovat rukama i nohama. – S těžkým srdcem rozhodl se tedy že Domšíkovi vyhoví a vyčká vhodnou příležitost aby se mu nějak vysmekl než boj skutečně začne. – Když jsi nešel za čtyři neděle začala všet hlavu a když jsi nešel po osmi nedělích chodila jako tělo bez duše. – Nesmíte mu vyhovět ani kdyby křičel ani kdyby škemral. – U proudu vody zpívající dovedl bych celé dny naslouchat neboť krásné a moudré je všechno co voda zpívá. – Mlha byla taková že diváci kteří stáli u dojezdové plochy neviděli na odrazový můstek. – Lidé mívají rádi úplněk a nevědí proč. – Narodilo se mezi vámi něco nového kus nového života se vám narodil a vy byste si ho málem nepovšimli. – Hanýžka sklonila hlavu žmoulajíc v konečcích prstů sukýnku a když před ní daly děti slabikář odstrčila ho vzpurně. – Byl pěkný podzimní den listí už valem opadávalo a cesta byla zasypaná citronově žlutými listy z jilmů a javorů a tu a tam byly také skvrny tmavšího listí. – Dny se vlekly beze změny zvláště když byla mlha a přšelo. – Zavolal že hned přijde a Honza rychle doběhl pro ostatní chlapce. – Nechtěl jít do divadla sám a čekat také nechtěl.

Pro naši cestu je důležité bude-li zítra příznivé počasí nebo ne. – Neříkej hop dokud nepřeskočíš. – Dívka se otočila mrštně až jí sukénky zavlály jako tanečníci. – Každý ze čtyř kamarádů vyrostl v jiných poměrech a proto také každý z nich měl jiné zkušenosti a jiné názory. – Seděla mlčky zatímco ostatní vedli lehký bezvýznamný rozhovor a její bázeň napětí zklamání rozhorlení a očekávání vše to si najednou prorazilo cestu vzlykotem který ji celou roztřásl. – Rychle mi řekni kolik je hodin mám hrozně naspěch. – Dědeček rozčileně volal na dvoře že už také hoří a hasiči že ještě nejedou. – Markéta se snažila aby zlepšila techniku skoků do vody a také o zařazení nových prvků do svého vystoupení. – Prosíme vás abyste se k našemu návrhu vyjádřili a přikládáme časový harmonogram. – Zatím přesně nevím kdo bude zařazen do reprezentačního družstva ani kdo bude zařazen mezi náhradníky. – Divák si odnese domů trvalejší zážitek je-li divadelní hra živá a má-li výkon herců dobrou úroveň. – Vzpomínám si jak jsme jeli poprvé do Krkonoš a ráda o tom vypravuji. – Chodíval pouze do zahrady a to jen tehdy když byl vyzván.

Napsal nám bratr že než přijede ještě zatelefonuje. – Ozvu se až když budu mít jistotu že jsem všechno zvládl. – Přihlaste se hned protože když nepodáte přihlášku včas nebude vaše žádost vyřízena. – Doktor Novák je lékař který když ho někdo zavolá třeba o půlnoci přijde. – Přijďte se představit osobně nebo kdyby vám to nebylo možné pošlete se žádostí svůj podrobný životopis. – Výsledky konkursního řízení vám sdělíme až když bude celé řízení uzavřeno a budeme uvědomovat o umístění všechny zájemce. – Dále píšete že kdyby se Jarce šaty nelíbily může je poslat zpět. – Přednáška začala právě když se dostavil poslední student z naší skupiny. – Do ciziny se má jet teprve když turista zvládne alespoň základy příslušného cizího jazyka. – Přihlaste se ke zkoušce teprve tehdy až budete ovládat celou látku. – Otec zatelefonoval právě když jsme se chystali odejít do kina. – Ve zpravodajské relaci oznámili zprávu o katastrofě hned

jakmile ji potvrdily zahraniční agentury. – Nemohlo být více než půl deváté ale město třebaže ještě nespalo bylo zahaleno jakousi chmurou. – Zdržíš se ještě anebo už půjdeš?

Posíláme výrobek na zkoušku a nebude-li vyhovovat rádi jej vyměníme. – Můžeme tuto věc nařídit jen když dáte k tomu souhlas. – Nové návrhy podávejte teprve tehdy když je náležitě uvážíte. – Vím že úkol je obtížný a že ho zvládnete jen usilovnou prací. – To že jsi nepřišel včas nám bylo velmi nemilé. – Můj přítel jakkoli se snažil přece nezískal v soutěži přední místo. – Pravdivost slohu žádá aby autor psal a mluvil tak jak je přesvědčen a jak cítí aby nepředstíral city které nemá aby nepoučoval tam kde sám není poučen aby nechtěl dojímat tam kde sám není dojat aby nepřesvědčoval kde sám není přesvědčen. – Mít vkus znamená umět si vybrat co nám sluší nebo co se hodí do našeho bytu co by druhé upoutalo a na čem by zrak spočinul s potěšením. – První zpráva kterou jsi psal ve svém dopise mě mile překvapila ač jsem ji skoro očekávala zpráva druhá však byla smutná a potvrdila jen mé obavy které jsem už dávno měla.

Naši lyžaři mají ve východní části Krkonoš výborné podmínky k tréninku aby se mohli dobře připravit na nadcházející bohatou sezonu a využívají jich skutečně všestranně. – Odvezli jsme Honzu na prázdniny k babičce a aby se mu nestýskalo a necítil se opuštěný poslali jsme mu několik jeho oblíbených hraček. – Hoši teď se rozběhněte a jakmile zapískám obrátíte se vpravo a budete pokračovat v běhu. – Prudce a oslnivě se zablýsklo a než jsme se vzpamatovali ozvalo se zahřmění. – Lékaři udělali všechno co bylo v jejich silách a ačkoli použili nejmodernější léčebné metody pacienta nezachránili. – Děti vypočítejte tyto příklady a až budete hotovy kontrolujte si navzájem výsledky. – Známe některé neupřímné lidi kteří neřeknou nic přímo a máme se před nimi na pozoru. – Naši špičkoví sportovci by se rádi zúčastnili olympiády a ačkoli se na ni ani zdaleka všichni nedostanou usilovně a s chutí trénují. – Opravdu nevíme jak bychom vám vyjádřili svou vděčnost za přátelskou pomoc a poděkovali. – Myslím že se ti tvé nové zaměstnání bude líbit a že v něm budeš spokojen.

Vývoj lidského poznání není ohraničen a proto neexistuje ani hranice v aplikaci matematiky při zkoumání přírodních jevů při řešení problémů techniky ekonomie i běžného občanského života. – Kdyby každá stotisíc hvězda naší galaxie měla jen jedinou planetu podobnou naší znamenalo by to že pouze v Mléčné dráze která má přibližně sto miliard hvězd existuje nejméně milion „obydlených“ planet. – Poznávání jazyka nelze odtrhnout od poznávání celé skutečnosti kolem nás a proto je zákonité že umělec obrací svou pozornost k tomu čím poznání skutečnosti umělecky ztvárňuje. – Chaplin by nikdy nebyl tím velkým dárcem smíchu kdyby nedokázal porozumět lidem a pocítit touhy i naděje pronásledovaného člověka který byl všude doma který nikdy nezvažoval zda má šanci na vítězství byl-li svědkem bezpráví. – Chtěl sám sebe přesvědčovat o nějaké absolutní pravdě ale nešlo mu o ni jen sám o sebe se bál o své štěstíčko jež stejně minulo i když si to tenkrát ještě neuvědomoval. – Hřál mě dobrý pocit že bych se za takových mimořádných okolností mohl setkat s těmi kteří v našich představách vyrůstali do neskutečných rozměrů a kdokoli z nás byl ochoten jim připisovat vlastnosti bájeslovných postav. – Vánek který foukal od východu se v deset hodin začal točit a nám bylo jasné že náš pach roznášený větrem na všechny strany varoval veškerou zvěř stejně bezpečně jako bychom za tmy otáčeli kolem dokola světlometem. – Zákon džungle stanoví zcela jasně že každý vlk jakmile se ožení může se odloučit od své smečky ale jakmile jeho mládřata jsou tak velká že se udrží na nohou musí je předvést smečce při poradním shromáždění které se obvykle koná za úplňku jednou za měsíc aby je ostatní vlci poznali. – Můj bratr se svým přítelem Karlem objevili při své vynalézavosti novou zábavu za níž se tvrdě a přísně doma trestávalo protože je

nevychovanost posměšně pokřikovat po lidech kteří nemohouce volit jinou cestu se s neochotou prodírali uzounkým špinavým průjezdem do druhé ulice. – Obojí hmyz opustil v ten den květy aby se sešel na společné krádeži nad kramářským marcipánem a kluci vzrušeně cucajíce palce neboť jen tato pochoutka je zadarmo záviděli hmyzu drobnost těla a svižnost křídel která tak pohodlným způsobem pomáhá ke zlodějině. – Není pochyb že Zdeněk ze Šternberka jenž svými domluvami Rožmberkovi a snad i jiným již ukázal své stanovisko mohl jménem Jiříkovým poslední překážky urovnati a ústupky třeba bolestné a těžké váhajícím dosud pánům osladiti nebo ozlatiti různými podle osob sliby a závazky. – Četl ta slova polohlasně aby mohl i sluchem odhadnout jejich účinnost a pak mu napadlo že po celou hodinu kdy ty řádky psal byl chladný a soustředěný jako dramatik který jen začal domýšlet vnější účinek scény zapomněl už na smysl a poslání dialogu a na samu inspiraci která ho přinutila psát.

Mapa

Krásné jsou mapy zemí a plné tajemných značek. Ovšem ne ty strakaté kde jsou jen červené žluté a zelené státy a černé železnice ale ty mapy kde nížina je malovaná zeleně jako nejkrásnější louka a kopečky jsou natřeny takovou žitnou plavou barvou která se podobá vyschlé hlíně a úrodě do běla uzralé. A pak vyšší hory jsou hnědé jako skály a ještě vyšší hory jsou postupně temné to už je jen holý kámen. A tam kde vidíš jen bílé tečky a plošky leží věčný sníh. A pak jsou tu modré žilky to jsou řeky. Klikatí se tak že je člověk musí sledovat. A blankytná jezera natřená nebeskou barvou zrcadélka ve kterých se neobrazí ani jeden mráček modře čárkované bažiny a moře věčně modré a dokonce tečkovaná poušť která se podobá hromádce písku. Chtěl bys býti všude chtěl bys žít se všemi tvory na světě; chtěl bys vše znát všude se zastavit nasycen únavou a věděním.

(Podle K. Čapka)

Obrázek ze starých časů

Host namátkou otevřel krajní dveře hlavního stavení a uviděl tmavou selskou jizbu s velkou křivou pecí nad níž se sklánělo bidlo ověšené prádlem. V koutě poblíž okénka zastřeného prostou bílou záclonkou seděl u neprostřeného stolu zavalitý silný muž osmahlé zarostlé tváře čepici na hlavě na silném krku červený flanelový šátek zastrčený do výstřihu nové vlněné kazajky. Zatímco žvýkal špek s chlebem jež ukrajoval hranatou kudlou z ohromného venkovského pecnu ležícího na stole vedle malovaného džbánu s pivem listoval volnou rukou v tlustém zamaštěném notesu. Žalostně mňoukajíc ocas do výšky vypasená bílá kočka se mu mazlivými pohyby otírala o nohy obuté do hrubých holínek.

(Podle V. Neffa)

Vltava

Ještě ji nikdo nezhudebnil do poslední její kapky do posledního jejího skrytého úsměvu. Ještě ji nikdo nenakreslil ani nenamaloval nepopsal ani nez básnil tak jak je když se čistounká třpytí v jarním slunci světlá zvučná slavná oblá a prostá zcela dívčí v těchto mladých dnech nebo když za soumraku vplouvá do Prahy nekonečně modrá a třpytná atlasovými brokátovými žhavými obrazy světelné triumfální dráhy rozsvícené Prahy. Podívaná nad všechny podívané krása krás nejskvostnější půvab celé Prahy i s jejím nebem paláci a zahradami a se vším všudy co je tu krásy a podívané.

(Podle K. Čapka)

Doplňte vynechaná interpunkční znaménka a psaní odůvodněte:

U vzoru mazat se vyskytují někdy dvojí koncovky

a) slovesa která nemají také tvary podle vzoru dělat mohou mít koncovku -u nebo -i mažu – maži, skáču – skáči

b) slovesa která mají také tvary podle vzoru dělat mohou mít pouze koncovku -u řežu.

Dostavte se ihned k našemu řediteli – Čím vám mohu posloužit – Kdo by to byl očekával že nás takhle zklame – Toto pravidlo si запиšte a dobře zapamatujte – Plaťte laskavě přiloženou složenkou – Při pohledu na uchvacující krásu západu slunce se ozval z mnohých úst povzdech ach – A teď pěkně hop do vody

Na mou námitku že tato věc není možná odpověděl přítel nic na světě není nemožného – Jeť sláva otců čteme v Nerudově básni krásný šperk pro syny však kdo chceš ctěn být dobud' si cti sám – Dvořákova Rusalka je jedna z nejkrásnějších českých oper – K žádosti musí být připojeny tyto doklady maturitní vysvědčení rodný list a průkaz o způsobilosti – V literatuře rozeznáváme epiku lyriku a drama – Do ciziny vyvážíme různé výrobky jako např. tovární zařízení automobily lokomotivy aj.

Nadání některých pracovníků slibovalo největší úspěch a jejich práce zklamala – Minulého roku mohlo to být v červnu se objevily první příznaky jeho choroby – Promluvte o této věci s panem Novákem alespoň myslím že se tak jmenuje a vyložte mu všechno

Doplňte interpunkční znaménka, v některých případech upravte psaní velkých písmen a odůvodněte:

K pracovitosti nabádá mnoho našich přísloví např. bez práce nejsou koláče – Nemylme se proto důkazů o jeho skutečné vině je víc než dost – Člověku by se chtělo zvolat z plna hrdla lidé braňte tuto planetu braňte hajte naši modrou Zemi – A co tě to tak napadlo mladý silný a svět ho neteší – Pak se po špičkách rozběhl vytáhl z kapsy velký kus chleba dvě cibule kousek sýra všechny peníze které měl byla jich hrst a dal vše do košíku – U Jiřího Wolкера smrt není zlá je jenom kus života těžkého – Mluvnice gramatika je část nauky o jazyce – A vpravo za tím polem jak by bylo dobré se po něm rozběhnout jako hříbě jako dítě nedbat ničeho a běžet vpravo stálo městečko bílých a světle žlutých stavení pod červenými a sivými střechami.

Copak tu hledáš ozvalo se z vody – Počkej neutíkej povídá ta mokrá hlava a začne se přibližovat – Kluci povídá obr na Čerchově pojďte si zahrát na většího – A co říká doktor s úlevou se ptal pan Novák – Když došli na kraj lesa čert se zastavil a povídá milý pane vy jste mě překvapil čekal jsem že se budete ošívát a prosit o odklad a vy si vykračujete do pekla jako na špacír – Pavel volal mami mami ale maminka nikde – Ze stadiónu se ozývalo do toho do toho – Nové knihy jsou vystaveny v prodejně pod nápisem právě vyšlo.

Jak mocný dojem mě uvítal dnes ráno na zahradě – Tatínek se už vrátil – Proč jsi mi to neřekl – To bolí – Už to víš – Kde by na to bral peníze – Kéž by se to bylo nestalo – Ještě není všemu konec – Kdo vám to prosím vás provedl – Ještě chvíličky kdybych si mohla pospat – Dnes na to není kdy – Můj milý čtenáři ještě kousek půjdeme spolu – Dáš mi s tím pokoj – Vzal to d'as – Ať už to raději začne – Dej ty ruce pryč – Kdopak to může vědět – To jsou k nám hosté – Zkus to ještě jednou – Co si mám počít – Dobrý den – Půjč mi tužku – Mohu zítra na výlet – Kéž se mé

přání vyplní – Pozdravuj maminku – Ne abys přišla pozdě – Jak to jen můžeš ode mne žádat – Jen aby se ti nic nestalo – Že tě husa nekopne – Jdi hned spát – Tak už dost.

Ve škole se děti naučily tyto písničky U panského dvora náš Vitoušek orá Kam ty jedeš můj Jeníčku Prší prší jen se leje Proč jsi k nám nepřišel Kudy kudy kudy cestička Já do lesa nepojedu Tancuj tancuj Tluče bubeníček tluče na buben Kam panenky kam jdete Vrť sa dívča Pásla ovečky v zeleném háječku Pod našimi okny teče vodička Spi děťátko spi Jede jede poštovský panáček Sivá holubičko kdes byla Černé oči jděte spát Žezuličko kde jsi byla.

Vstávej Jeníku – Kolik je hodin – Už bude sedm – Rychle se oblékej – Je už snídaně – Káva je na stole – Kde máš rukavice – Vezmi si i šálu – Máš v aktovce všechny sešity – Početní sešit jsem už popsal – Kup si nový – Nezapomeň na svačinu – Na shledanou maminko – Dej pozor na auta – Co bude k obědu – Hrníček od medu.

Prosím vás vojáčku pomozte mi na nohy promluvil k okolojdoucím Bohumilu –
I s radostí odpověděl on a chcete-li také vás doprovodím totiž nejdete-li do města –
Do města byste tedy se mnou nešel –
Pánbůh chraň tam se nechci tak brzy vrátit –
Neřekl byste mi proč –
I co bych neřekl vždyť mě snad neprozradíte –
Poslechni trochu já ti něco poradím řekl stařec –

(Podle B. Němcové)

Pan Brouček v úzkých

Konečně promluvil Žižka Babský strach pomátl tvůj rozum Kde by člověk příštích věků mohl přijít mezi své dávné předky Toho bohdá nikdy nebude abychom měli takové potomky Mávl prudce rukou a pobídl bělouše k jízdě

Upalte ho zvolal hněvivý Chval a jel dále za Žižkou

Upálíme ho vzkřikl zuřivý dav a shrnul se na ubohou nevinnou oběť

Polekaný Brouček úpěnlivě žadonil smilujte se smilujte se

Pro zbabělce a zrádce nemáme smilování zvolal tvrdě Vacek Bradatý

Marně skuhráš o svůj bídný život jehož jediným bohem bylo zajisté břicho svatyní plný sud

Ať je sud jeho rakví navrhoval někdo z davu

Dobře tak Upalme ho v sudě přisvědčovalo bouřlivě množství

(Podle S. Čecha)

V tom Sarajevu muselo to být asi ošklivý pane hostinský

Na tuto záludně přímou otázku odpověděl Palivec neobyčejně opatrně

V tuhle dobu bývá v Bosně a Hercegovině strašný horko Když jsem tam sloužil tam museli dávat našemu obrlajtnantovi led na hlavu

U kterého pluku jste sloužil pane hostinský

Na takovou maličkost se nepamatuju já jsem se nikdy o takovou hovadinu nezajímal a nikdy jsem nebyl na to zvědavěj odpověděl Palivec přílišná zvědavost škodí

Civilní strážník Bretschneider definitivně umkl a jeho zachmuřený výraz se zlepšil teprve příchodem Švejka který vstoupiv do hospody poručil si černé pivo s touto poznámkou ve Vídni dneska taky mají smutek

Bretschneiderovy oči zasvítily plnou nadějí a řekl stručně na Konopišti je deset černých praporů

Má jich tam být dvanáct řekl Švejek a napil se

Proč myslíte dvanáct otázal se Bretschneider

Aby to šlo do počtu do tuctu se dá lepší počítat a na tucty to vždycky přijde laciněji odpověděl Švejek.

(Podle J. Haška)

sytič-. V nádražním rozhlase hlásil-, že rychlíky budou vypravován- z hlavního nádraží. Dědeček a jeho vnučka šli na procházku. Závodnice i jejich trenéři byl- s výsledky spokojen-. Do diskuse se přihlásil- dvě studentky a tři studenti. Ukazatel- směru byl- zastřílkán- blátem. Pavla a její sestra se protlačil- do první řady. Stovky návštěvníků zhlédli- představení Prodané nevěsty. Také Mongolsko a japonsko vyslal- na závody své zástupce. Líbil- se mi Dvořákov- Slovenské tance. Když jsme šli- s bratrem na procházku uviděl- jsme dvě veveřky, které skotáčil- v koruně stromu.

Na polích pracoval- starci, ženy i děti. Dobře se uplatnily ženy i muži. Tatínek a maminka se dlouho rozmýšlel-, než mi to dovolil-. U rybníka nás obtěžoval- mouchy a komáři. Jáns s matkou odcházal- do práce a ostatní sourozenci ještě spal-. V zahradě zpíval- pěnkavy i kosi. Blatouchy, pomněnky, prvskyňky rozkvetl-. Děti i dospělí se těšil- na výlet. Odšly vojáky pochodoval- a do pochodu si zpíval-. Proudý lidí spěchal- ulicemi. Sněhuláci po oblevě rozstál-, Hedrov- paňác- stál- na poli. Studenti přišli- na zkoušku zcela klidn-. Děti se vrátil- z výletu šťastn-. Rodiče se zdál- být s námi spokojen-. Z divadla jsme přišli- rozčarován- a zklamán-.

Průvodčí přikázal- cestujícím, aby zavřel- okna. Soli se rozpustil- v roztoku. Dny byl- naplněn- pilnou prací. K. Čapek lčil ve svém románu, jak se robot- vzbouřil- proti lidem. Kuchyňské robot- byl- sestrojen- velmi pečlivě, Po obloze plul- beráňky. Muži, ženy i malé děti pomáhali při práci. Letec a jeho stroj vzletl- do výše. Obě zásilkovýdci se musel- vrátit. Milióny lidí na celém světě si vždy přál- mír a za jeho udržení se rozhodl- bojovat. Masysportovních fanoušků se sešl- na letišti, aby uvítal- vítězné mužstvo při návratu z mistrovství světa.

2. Utvořte a napište věty s několika násobnými podměty:
Chlapci a děvčata; šelmy, dravci a plazi; koně, zebry a žirafy; Radek, Honzík a Jitka; rodiče a děti; husy a housata; inženýři, mistři a údržbáři; trámy, cihly a dlaždice; jeden zák a několik záků; Jitka a její sourozenci; úzké uličky; pavlače a dvorky; zahraniční solisté a soubory.

3. Utvořte a napište věty se slovesy v minulém čase a těmito podměty:

děti, rodiče, koně, lidinky, ledoborce, sčítanci, papíroví draci, směšní panáci, skupiny žáků, stovky návštěvníků, tisíce diváků, slanečci, sledě.

4. Upravte pořádek slov tak, aby se v koncovce přičestí mohlo psát -i nebo -y:

Davlové, žluvy, krahujci, sovy i různé druhy sykor našli v našich lesích stálý domov. Křavenci, komáři a mouchy nás obtěžovali i ve stanech. Dospělí i děti se rychle schovávali před deštěm. Tomáš a obě dívky se protlačili do první řady. Hudba dozněla, tanečníci i tanečnice si sedli na své místa. Chlapci i děvčata s nadšením připravovali své představení. Srnky, zajáci nebo bažanti se občas mihli v lesním porostu.

2. Interpunkční znaménka

Kromě grafémů, pro něž se běžně užívá označení "litera", existují v hláskových abecedách i jiné grafické prostředky, z nichž nejdůležitější jsou grafémy interpunkční /rozdělovací značky čili znaménka/. Nahrazují v psaných a tištěných projevech především ty zvukové prostředky, které se realizují na celých řetězcích fonémů. Řeďme k nim tečku, čárku, středník, otázník, vykřičník, dvojtečku, vovozovky, pomlčku, tři tečky, závorcky, odsuvník a rozlučnick.

Tečka

Tečku klademe na konci větného celku, jestliže nechceme vyjádřit jiný postoj mluvčího. Jde především o věty oznamovací, ale někdy také rozkazovací nebo přací /Příspěvky zasílejte na uvedenou adresu. Sestrojte trojúhelník. Ptal se ho, jestli přijde./.

Když jsou nápisy a nápisy odděleny jiným grafickým prostředkem /např. řádkem/, tečku za nimi nepíšeme. Tečku nepíšeme ani v adrese, na navštívenkách, za daty v dopise, za jmény autorů citací, na titulních stranách knih, v legendách k obrázkům, v nápisech na štítech institucí, podniků, firem, na uličních tabulkách, na plakátech, vývěškách aj., jestliže stojí na samostatném řádku.

Tečka také neznačuje neúplnost /zkrácenost/ výrazů, za nimiž stojí /dr., prof. - viz výše/ a píšeme ji za číslovkami řadovými.

Tvoří-li text v závorce samostatnou větu, např. uvedení příkladu, tečku píšeme, např. Několik poznámek ke spisovné výslovnosti. /Příspěvek k diskusi./ Je-li text v závorce součástí věty, píšeme tečku až za závorkou, např.

K této problematice jsme zaujali stanovisko v předcházející kapitole /viz s. 28/. - Rozeznáváme generátory na proud stejnosměrný /dynama/ a na proud střídavý /alternátory/.

Za poznámkami vloženými do textu přímé řeči se tečka nepíše, např. poznámky v projevech /"potlesk", "dlouhotrvající potlesk"/. Tečka se nepíše ani za scénickými /režijními/ poznámkami a vložkami v divadelních hrách, jestliže jsou odlišeny od ostatního textu, např. Už jdu /rozsvítí lustr kontaktem u dveří/.

Je-li věta, za níž bychom psali tečku, neukončená, naznačujeme neukončenost pomlčkou, ale tečku za ní nepíšeme /Když ty jsi takový - ./ . Po teče píšeme pomlčku, chceme-li naznačit důrazné ukončení věty /promluvy/, jestliže

nechceme udělat odstavce, anebo chceme-li zesílit rozlišovací úlohu odstavce. V umělecké literatuře se někdy užívá tečky a čárky vymyká běžným pravidlům, zvláště při zdůrazňování textu, anebo v případech, kdy autor chce usnadnit a urychlit porozumění textu.

Čárka

Čárkou neoddělujeme

- Spojky a, i, nebo, ani ve významu slučovacím /studenti a studentky, hoši i dívky, první nebo druhé vydání knihy, nepřijde dnes ani zítra, ALE: Nepřijde ani dnes, ani zítra./.
- Spojky vyjadřující totožnost, neboli, čili, aneb /skladba neboli syntax, chlorid sodný čili sůl kuchyňská, řábalo-vačka aneb žáný hněv a žáná tvačka/.
- Ustálená spojení /kráčem kráčem, dva tři lidé, před pěti šesti lety, bil ho hlava nehlava, čím dál tím víc, chtějí nechtějí, vstáváje lehaje aj./.

Čárkou oddělujeme

- Několikanásobné větné členy, nejsou-li spojeny spojkami a, i, nebo, ani s významem slučovacím /Na jeho stole se hromadily knihy, přednášky, poznámky./.
- Volné nebo dodatečně připojené větné členy a samostatné části vět:

Volný přívlastek - stojí obvykle za jménem a můžeme ho vypustit, aniž se změní význam věty /Hosliné, popisované v nově vydané publikaci, je známé především papírenským průmyslem./ . Přesný přívlastek čárkou neoddělujeme. Připomínáme, že rozlišování těsného a volného přívlastku se týká i přívlastku vyjádřeného infinitivem /V jeho práci se projevovala touha sloužit a prospívat všem. x měl takový nemlý zvyk, stále jen hovořit o svých starostech./.

Přístavek - rozvíjí podstatné jméno, dodatečně vta-
 dnuje téměř samostatnou myšlenku, stojí za podstat-
 ným jménem /Všichni lidé, muži, ženy, děti i stádo-
 ti, se rozběhli na náměstí. Obsa dopisy přišly všu-
 ra, tj. 16. dubna 1991, leteckou poštou./.
Přísava, který není oddělen zřetelnými přestávkami, š-
 kon neoddělujeme /báseň Neruda, řeka Morava./.
Čárka však oddělujeme různě vysvětlivky, které bývají
 uvedeny výrazu: a to, totiž, tj., zejména /V této
 oblasti převládají stromy jehličnaté, a to smrk,
 jedle a borovice./.
Přístavek uvedený spojkou jako
 také čárkou neoddělujeme /jazyky jako čeština a ja-
 tina mají velmi rozvinuté skloňování a časování, z
 některé indoevropské jazyky, jako čeština a latina,
 mají velmi rozvinuté skloňování a časování./.

Rozvířené konstativce přechodníkové, např. Pak jí po-
 zářeví, usmívá se již z dálky. Nerovnitě nebo ne-
 příliš rozvířené vazby se čárkou zpravidla ne-
 oddělují /Odešel nerozloučiv se./.
 Hranice však není ostrá a v kladení čárek v těchto případech je určitá volnost.

Rozvířené konstativce infinitivní mající platnost při-
 slovečné věty podmínek, např. Nebyť pomocí lékaře,
 byla by zemřela, z Kádyby nebylo pomocí lékaře, byla
 by zemřela. - Mít tak peníze, prožil bych dovolenou
 podle svých představ, z Kádybych měl peníze, prožil
 bych dovolenou podle svých představ.

Volně připojený větný člen, např. Začal se ho vy-
 ptávat, a to velmi horlivě. - Jede asi do dvora, na
 knížata.

Samostatný větný člen - výraz postavený mimo větu
 /Borilivé ovce, to byla jednoznačná odpověď našim
 umělcům./.
 Místo čárky se může v těchto případech
 psát i pomlčka /Člověk - to zní hrdě./.

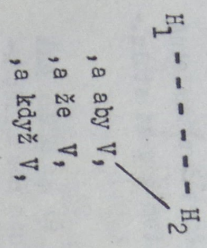
5. Děd - oslovení, např. Chci se ti, milý příteli,
 omluvit. - Dovolte mi, vážení kolegové, abych vás
 seznámil s programem./.

Citostlovec a výrazy obdobné Doreahy, když je citline
 jako samostatné /Ach, ta má křesná voní. - Inu, co
 ti mám říci. - Ale, ale, copak to děláš?/. Jiná cito-
 slovec a citostlovečné výrazy se čárkami neoddělují.
 Nikdy se neoddělují čárkami citostlovec zvukomalebná
 a ta, které jsou větným členem /Vtom béc ze stolu-
 pěda ti! - A teď hajdy spát./.

Jednotlivé věty v souvětí. Před spojkami a, i, nebo, ani
 přese čárku jen tehdy, mají-li jiný význam než slučova-
 cí /Záříš se ještě, nebo už půjdeš? - Bylo už k jaru,
 a ještě mrzlo./.
 V beletrii se klade někdy čárka i před
 a ještě mrzlo./.
 V beletrii se klade někdy čárka i před
 a, i, nebo ve významu slučovacím, chce-li autor naznačit,
 že věta po spojkce nemá být spojována s větou bezprostřed-
 ně předcházející, např. Čas vanul, a z malé holčičky byla
 panenka v sukničkách, a narodila se druhá, již jméno bylo po
 mamince, Štěpánka. /K. Nový/ Pozornost věnujeme vloženým
 větám vedlejší, které oddělujeme čárkami po obou strana-
 ch /Mládež, která provozuje sporty, je otužilejší./.

Před přirovnávacími spojkami než, jako klade čárku jen
 tehdy, když uvozují větu, nikoli slovní výraz /Jsem na
 tom mnohem lépe, než jsem byl před pěti lety. x Neznal
 jinou zábavu než hrát karty./.
 Když nestojí ve větě závěslé na prvním místě spojka, ale větný člen, klade se
 čárka již před tento větný člen /Četl jsem, na horách že
 napadl snůh./.
 Závěslí-li vedlejší věta na příslušném
 výrazu s oslabenou větou platností, neodděluje ji
 zpravidla čárkou /Raději abys ještě nějaký čas počkal./.
 Je-li jeden člen několikanásobného výrazu vyjádřen větou
 závislou a druhý nevětně, oddělují se navzájem čárkami,
 i když jsou spojeny slučovací spojkou /Učil mě, jak za-
 cházet se zbraněmi, a pravidlům myslivosti. x Učil mě
 pravidlům myslivosti, a jak zacházet se zbraněmi./.
 Upozorňujeme, že ne vždy platí poučka, již se užívá na
 školách nižšího stupně, že před spojkou a se nepíše

čárka. Jako příklad uvádíme dva algoritmy z učebního textu V. Podhorné vyučování českému jazyku na školách výchovněvýchovných mládež pro dělnická povolání /Olomouc, UP 1980, s. 180/

Příběhí uřícený domů, a aby na-
onemocněl, rychle se převlekl,
Navštívil babičku, a že se na
ní příliš těšil, bylo vidět na
první pohled.
Hodil kameny do řeky, a když se
na vodě objevila kola, zarado-
val se.

Přišlo jaro, které jsme všichni
dlouho očekávali, a s ním nastu-
la i velká radost dětských duší.

Vsuvky - samostatné zvukové celky odlišeny od věty, do níž jsou vsunuty /V této věci, jak se mi zdá, nemáte zemi, jasno./.

Ustálené vsuvky, které ztratily svou větnou platnost, zpravidla čárkou neoddělujeme; nejčastěji jde o jednoslovné výrazy /Zašlete mi prosím objednaný materiál. - Stalo se to tuším před šesti lety. - Je již hodně díky zase zdráv./.

Zvláštnosti v kladení čárky

- Když stojí na konci věty příslovce /teprve, jen, právě, hned, zvláště aj./, tvoří přízvukový celek s následující-
příslovcem /Poznámky si budu dělat, teprve až budu číst knihu podruhé. - Otec zatelefonoval, právě když jsme se chystali odejít./.
- Je-li závislá věta vložena do věty řídicí hned za spojovací výraz, jímž je řídicí věta uvozena, čárka se mezi oběma spojovacími výrazy obvykle nepíše /Odpovězte mi

prosím obratem, nebo kdyby Vám to nebylo možné, nejspoznáji do konce měsíce./.

- Je-li přechodníková nebo infinitivní vazba vložena do věty hned po spojovacím výrazu, píše se čárka před tímto výrazem /Byli to pracovníci, kteří nelekařice se žádných obtíží, dodali zboží v termínu. - Slyšel jsem, že nebyl toho chlapce, jistě byste byli zabloudili./.

- Když je vedlejší věta připojena k jiné vedlejší větě v poměru slučovacím, nepíšeme mezi nimi čárku /Doufáme, že vy-
hovíte naší žádosti a že pošlete zboží včas./.

Středník

Jeho základní funkce je blízká teče a svou plností se řadí mezi tečku a čárku. Nejčastěji se jím vyjadřuje, že následující věta se obsahově těsně přimyká k větě předcházející. Používá se:

- Mezi větami souřadně spojenými, a to zvláště v souvětích složitých /Jeden litr vzduchu váží asi 1,293g; je tedy měrná váha vzduchu přibližně 770krát menší než měrná váha vody. - Příroda si zaslouží, abychom si jí vážili tak, jak pro její krásu; chceme-li být lidmi, musíme poznat, že i krása je jedním z největších lidských majetků./.
- Mezi souřadně spojenými výrazy, zejména při výřtu /Česko-slovensko hraničí s pěti státy: na západě s Německem, na severu s Polskem, na východě s Ukrajinou; na jihu s Maďarskem a Rakouskem./.

Otazník

Označují se jím přímé otázky /Kam pojedete na dovolenou?/. Otazník nepíšeme za souvětím, v němž má smysl též ač jen vedlejší věta /Studenti se ptají, kdy mohou přijít na konzultaci./.

I když za otazníkem nepíšeme další interpunkční znaménka /tečku, čárku/, můžeme je uvést v případě nezřetelnosti větné stavby /Náš kamarád, pamatujes si ještě

na něho?, leží již zase v nemocnici. Uvnitř věty můžeme psát otazník v závořkách za jednotlivým slovem nebo větou výrazem tehdy, chceme-li naznačit pochybnost o uvedeném tvrzení, např. Mluvívá se o nadčasových, věčných /?/ mrvnách hodnotách.

Vykřičník

Naznačuje se jím zvolání, důrazný rozkaz nebo přání.

Píšeme ho:

- Na konci vět nebo souvětí zvolacích /Pomoci! - Jaká kráse to je!/. Když chápeme 5. pád. nebo samostatné citoslovce jako součást větého celku, klademe za ním zpravidla dělnu /Jirko, přijď dnes večer určitě!/.
- Na konci větých celků rozkazovacích při zvláštním důrazu nebo přání /Mějši! - Po neuděláš! - Pojď honem, Jano!/. Vykřičník však neklademe mechanicky /Materialy zašlete obratem. - Pes hop a byl pryč!/. Vykřičník za větou rozkazovací píšeme jen tehdy, je-li obsah uvedeného rozkazu důrazný nebo citově zabarvený. V ostatních případech běžně píšeme tečku.
- Při nezřetelné větě stavbě doporučujeme klást za vykřičník ještě čárku /Řekl: "Na shledanou!", i když věděl, že se nevrátí!/.
- Uvnitř věty klademe vykřičník v závořkách, chceme-li vyjádřit svůj nesouhlas nebo údiv, popř. ujistit čtenáře, že je to tak, jak uvádíme, i když se to zdá být nepravděpodobné, např. Bílé denní světlo je nejloužtější /! / ze všech druhů světla.

Dvojtečka

Její základní funkci je především upozornit na následující citát nebo přímou řeč. Klademe ji:

- Při uvozování přímé řeči /Jirka řekl: "Přijdu zitra ráno."/.
- Když je uvozovací věta vložena do přímé řeči, odřekl Jirka./.

Na větami, které uvozují citát /Autor v knize uvádí: "..."/.

- Za větami nebo výrazy, které uvozují výčet /Abý podnik mohl překročit normu, musí učinit tato opatření: a/ specializovat výrobní program a typizovat výrobky; b/ podrobně připravit novou výrobu; c/ účelně rozmístit výrobní zařízení, optimálně využít pracovního prostoru a zarovnat chod středník. Jde-li o většič celky, píšeme tečku a nový člen výčtu píšeme velkým písmenem.

- Při oddělování zdůvodnění, vysvětlení aj. /Není už o čem uvažovat: všechno je jasné a logické!/.
Když dvojtečka neuvozuje přímou řeč, píšeme po ní malé písmeno /Ptal se mě: kdy se vrátíš?/. Tuto zásadu zachováme i v úředních dopisech, i když se v současné době tento způsob psaní nedoporučuje /Věc: žádost o ubytování v kolejičkách./.

Uvozovky

Doslovné citace, přímou řeč, výrazy, u nichž naznačujeme, že jich užíváme v jiném smyslu, nebo věty, které chceme od textu odlišit, dáváme do uvozovek /"V nouzi poznáš přítele, říká naše přísloví. - Takový je tedy "americký způsob života". - Nechte si to věčné "ale". - Byl to opravdu "hrdina"./. Když za uvozovkami píšeme jiné interpunkční znaménko než čárku /vykřičník, otazník/, pokračujeme v uvozovací řeči malým písmenem /"Tak se to dělá!" vykřikl rozhodně./. V moderní beletrii se však často využívá řeči popřímé, která se neuvádí v uvozovkách, stejně jako vnitřní monolog nebo dialog.

Pomlčka

Základní funkci pomlčky je naznačit přestávku v řeči, nebo od sebe oddělit části projevu:

- Naznačuje, že věta není ukončena /Když ty jsi takový - /.
- Tázací nebo zvolací podobu nedokončené věty lze naznačit rozlišovacím znaménkem za pomlčkou /A dej si pozor, nebo - !/.

- Píšeme ji mezi přímou řečí dvou osob /Hned zastavi - až budu chtít. - Já tedy seskočím v jízdě! - To neuděláš! - Udělám!/.
- Důrazněji odděluje přestávky ve větě než čárka /Mladost - nadost./.
- Používá se v platnosti citové před nečekaným obratem nebo pointou /Silnice - kam? Chytil ryby a ulovil - rýmu./, anebo při označení vzrůšené, přerývané řeči /Já - já - já - za to nemohu!/.
- Psaní pomlčky můžeme doplnit i psaním čárky v případě, že by nebyla přehlednost větné stavby dost jasná /Když se konečně vrátil - byla téměř už půlnoc -, na vzdáleném obzoru se začalo blyškat./.

Tři tečky /nověji trojtečka/

Naznačuje se jimi přerývaná, obsahově neuzavřená, vzrůšená řeč nebo zámlka /"Peníze a jídlo... O čem může chudý člověk mluvit?"/. V citátu jimi naznačujeme, že jde o výčet neúplný. Protože tři tečky nemají platnost rozdělovací, je třeba tam, kde to větná stavba vyžaduje, klást i příslušná rozdělovací znaménka /vyjímaje tečku/.

Závorky

Klademe do nich vložené výrazy nebo slova, kterými vysvětlujeme hlavní myšlenku, např. Dobré vodíče /měď a stříbro/ kladou elektrickému proudu malý odpor. Do závorek uvádíme i jméno autora při citaci, komentuje se v nich text /např. scénické poznámky, poznámky v libretu aj./, Za závorkou píšeme rozdělovací znaménko tehdy, jestliže se nevztahuje přímo jen na to, co je v závorce uvedeno, ale na celý celek /viz výše/. Do závorek dáváme i fakultativní části slov, např. letět/i/.

Odsuvník /apostrof/

Označuje se jím vypouštění, odsunutí některé hlásky, zejména na konci slova /pad x padl, uměj x umějí/. Nepíše

se v případech: Žes to viděl! - Cos přinesl? - Ty sis to přel.

rozlučník /tréma/

Jde o dvojtečku nad písmenem. Užívá se u nás velmi zřídka. Označuje, že dvě sousední samohlásky vytvoří dvojhlasiku, ale že se musí číst odděleně /Citroën, Heloise aj./.
Za zvláštní případ rozdělovacích znamének je možno považovat také vyznačování hranic slov a jiných útvarů pomocí mezer.

čvičení

1. Určete koordinované a postupně rozvíjející větné členy, doplňte čárky a pravopis zdůvodněte:

Autorem rozhlasové hry je známý u nás hojně překládaný polský spisovatel. - Ve výuce uplatníme své znalosti z matematiky jakož i technickou zručnost. - Pstruzi se nedrží v řekách ani v rybnících ale v prudkých horských potocích popřípadě v bystřinách. - Pracovali rychle a přece svědomitě. - Šli nahoru dolů cestou necestou. - Věnuje velkou pozornost slohu neboli stylistice. - Do Jeseníků jezdíme v zimě v létě a touláme se sem a tam. - Budeš s prací hotov dnes nebo zítra? - Léč užívejte v tabletkách nebo v kapkách. - Na vánoce si přála nové lyže a to běžky. - Přerůstl svůj světluškový počet přípravných hodin ba i děvkou posilovacích cviků. - Myslel na ni ve dne v noci. - Za chvíli se vlak pomalu pomaloučku rozjel. - Jana píše rychle a přitom úhledně. - Honza je pravda bystřý chlepec ale málo vnitřně. - Pojeďu do práce buď autobusem nebo tramvají. - Máme starý nábytek a přesto moderní. - To se nelíbí nikomu ani docela malým dětem ne. - Jirka chtěl velkého psa dluh ne bernardýna. - Vyperte napřed bílé prádlo pak barevné. - Záleží jí hlavně na kvalitě cvičení a ne na počtu cvičení. - Program není bohatý zato dobře sestavený. -

Bude doma týden včetně neděle. - Přejete si čaj či kávu? - Budeme na služební cestě do pondělka včetně. - Na přednášce přijde tak tak ne-li pozdě. - Sejdeme se ve středu večer eventuelně ve čtvrtek ráno. - Ráda studuje jazyky zvláště angličtinu. - Myslet si může kdo chce co chce. - Nevzal si ani šálu ani šepici. - Byli tam pouze dva tři lidé. - V kině hraji film Jak utopit doktora Mráčka snežek Konec vodňáků v Čechách. - Nepřijdu k vám dnes ani zítřka. - V tělocvičně hráli košíkovou čili basketbal. - Dnes se mi práce jakž takž dařila. - Hvězdářství neboli astronomie je nejstarší věda, kvěky pěstujeme v pokoji nebo za oknem. - Hru zahájí podání neboli servisem. - Jedním z nejvzácnějších a tím také nejdražších kovů je platina. - Kukuříčná zrna bývají žlutá nebo oranžová. - Z jícnu nebo z kráteru vytéká žhavá léva. Jeho důkazy byly pádné a tudíž přesvědčivé. - Obyvatelé se živí buď rybnářstvím nebo zemědělstvím. - Měl v ruce tašku dosti lehkou ale velice objemnou. - Ani ty ani já za to nemůžeme. - Ať v městě nebo na venkově věude je mládež stejná. - K stáří přišly starosti ale i nemoci. - Šumava je lesnatější a proto deštivější než Krkonoše. - Za krásného počasí jsme prožili většinu času na polích na lukách ale nejraději u řeky lemované hustou hradbou topolů vrb olší javorů osik a ptačího zobu.

2. Rozlište Dívlastky postupně rozvíjející a několikrát sobě; doplňte čárky:

Nastal krásný májový večer. - Na modrou zelenou ocelovou perleťovou zlatou a černou tvář Středozemního moře nezapomeně. - Kůň napadal na levou přední nohu. - Jasná modrá obloha byla bez jediného mráčku. - Do nádraží vjel plně naložený dlouhý nákladní vlak. - V zimě otec s oblibou nosí tlusté šedé jelenicové rukavice. - Náš dědeček byl skromný nenáročný člověk. - Mladí šachisté změřili své síly s jinými soupeři a navázali nové zajímavé známosti. - Automobil je rychlý pohodlný dopravní prostředek. - Nikdo si nevšiml

to mladé nesmělé dívčinky. - Ve velké nové moderně vybavené klubovně bude umístěna klubovna. - Poslední a to těžce vybojované vítězství uspokojilo všechny hráče. - Mezi mladými děvčátky je nejedna zájemkyně o leteckou akrobacii. - Veselé jásevé až rozpuštělé hlasy znějí z hřiště do prázdných učeben naší nové školy. - Po dlouhém horlivém studiu se rozhodl přihlásit se ke zkouškám. - Zamýšlen se dívá z okna na tiché zasněžené Vysoké Petry. - Starý zkušený kotelník se stará o spokojenost návštěvníků hradu. - Huslá měkká mlha klesala. - Pod starými vykotlanými košenými vrby sídlivají raci. - Vpravo i vlevo byl hnědý mokřý rašelinný les. - Ostrý horský vítr rozdělil nad městem tmavé dešťové mraky. - Kolem rostly oranžovníky s tmavým sytě zeleným listím.

3. Určete Dívlastky volně a těsně; doplňte čárky:

Děti sedící po celé představení téměř bez hnutí začaly bouřlivě tleskat. - Je třeba poradit se s lékařem sledujícím toto onemocnění. - Dlouhý stůl obklopený deseti židlemi byl pokryt krásným ubrusem. - Družstvo reprezentující nás v turnaji překvapilo dobrým výkonem. - Tato kniha vydaná ještě před válkou patří k autorovým nejlepším precím. - cestující promrzlí a unavení dlouhým čekáním přecházeli po tmavém špinavém nástupišti. - Rozsáhlé oblasti nížin mají vysoce úrodnou půdu schopnou uživit milióny lidí. - Při pracích spojených s opravou starých hradeb objevili dělníci tři dosud neznámé klenuté místnosti. - Za rozcestím stál osamělý dům obydlený jen v létě. - Ženy zabalené do huňatých šálů pospíchaly ranní mlhou do práce. - Chvilé strávěné s milým člověkem nepovažujeme za ztracené. - Autoři píšící televizní seriály bývají populární. - Kloktadlo užívávané při zánětech sliznice a hrtanu je z mladé dubové kůry. - Sochy pocházející ze zrušeného chrámu v lednickém parku představují vědy a umění. - Na počátku června sedí páry roháčů na rákosových hnízdech vystlaných tlející třetinou a